

*Н. М. Ковальська,
кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри управління освітою,
Національна академія державного управління при Президентові України*

НАУКОВИЙ ЗДОБУТОК СУЧАСНИХ ДОСЛІДНИКІВ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УКРАЇНІ

*N. Kovalskaya,
Ph.D., Associate Professor
PhD student of the Department of Education
National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*

SCIENCE ACHIEVEMENT IN THE CONTEXT OF MODERN SCHOLARS OF PUBLIC ADMINISTRATION TRAINING SYSTEM IN UKRAINE

У статті розглядаються різні аспекти підвищення ефективності державного управління системою підготовки фахівців. Проведено теоретико-методологічний аналіз літературних джерел з проблеми дослідження.

The article discusses various aspects of improving the efficiency of public administration system of training. A theoretical and methodological analysis of the literature on the issue of research.

*Ключові слова: державне управління, підготовка фахівців, вища освіта, кадрова політика, сфера освіти.
Key words: public administration, training, higher education, human resources policy, education.*

ВСТУП

Сучасна державна кадрова політика спрямована на підвищення якості підготовки фахівців та їх конкурентоспроможності на ринку праці, відповідно до потреб економіки та окремих її галузей. Зараз існує парадоксальна ситуація, коли при наявному дефіциті кадрів існує високий рівень безробіття. Саме тому "головною умовою досягнення конкурентоздатності в утворюваному глобальному освітньому просторі є рішучість всіх суб'єктів державно-управлінської та освітньої діяльності — в постановці амбіційних, соціально- і культурно-значущих цілей забезпечення якості освіти і пошуку реальних механізмів її досягнення" [22, с. 6]. Все це зумовлює трансформування та вдосконалення механізмів державного управління системою підготовки фахівців, зокрема вищою освітою, у контексті процесів глобалізації та інформатизації. Адже "вища університетська освіта стає складовою вимогою сучасного українського ринку праці, в умовах інформаційного суспільства, з його стрімкими змінами в технологіях, господарських структурах, методах роботи, стилі життя, сучасна людина потребує постійного "перенагадження" власних компетенцій на національний та світовий ринки праці" [12, с. 18]. Сьогодні спостерігається певна суперечність між вимогами ринку праці до фахівця і реальним рівнем його підготовки у вищих навчальних закладах.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Проаналізувати теоретичні джерела з проблеми дослідження для визначення стану розробки питань державного управління системою підготовки фахівців в Україні.

Методи дослідження: аналіз емпіричних даних і положень, що містяться у працях вітчизняних вчених.

РЕЗУЛЬТАТИ

Останнім часом багато науковців досліджували окремі аспекти теорії та практики державного управління в навчальних посібниках та підручниках: за загальною редакцією В.Б. Авер'янова; В.Д. Бакуменко, П.І. Надолішного, М.М. Іжа, Г.І. Арабаджи; В.Я. Малиновського, А.Ф. Мельник; за загальною редакцією Н.Р. Нижник, В.М. Олуйка. Колективом авторів Національної академії державного управління при Президентові України видано словник-довідник "Методологія державного управління" та "Енциклопедія державного управління" (у 8 т.). Різні аспекти проблеми державного управління системою підготовки фахівців висвітлювалися в кандидатських дисертаціях (О.В. Богданова "Розвиток механізмів державного управління підготовкою управлінських кадрів для регіону", О.В. Дубровки "Система маркетингу в державному управлінні вищою освітою України", О.В. Жабенко "Розвиток державного управління вищою освітою в Україні (1941—2001 рр.)", Ю.О. Журавльової "Механізми державного управління реформуванням вищої освіти України в умовах євтоінтеграції", С.А. Кінзерського "Державне управління в гуманітарній сфері регіону України: стан та тенденції розвитку", О.Б. Кіреєва "Державне управління розвитком інтелектуальних ресурсів в Україні: теоретико-методологічний аспект", В.П. Коваленко "Удосконалення механізму державного управління післядипломною освітою в Україні", Т.М. Курило "Державне управління підготовкою керівників для охорони здоров'я України в умовах європейської інтег-

рації", О.В. Поступної "Механізми державного управління вищою освітою на регіональному рівні", О.Г. Тягушевої "Розвиток механізмів державно-громадського управління регіональною системою освіти", О.О. Фурсіна "Механізми соціально-орієнтованого державного управління", Т.О. Ярцевої "Механізми державного управління розвитком освіти в Україні") та докторських дисертацій з державного управління (Н.Г. Діденко "Теоретико-методологічні засади розробки та функціонування механізмів державного управління в системі соціального партнерства", Ю.М. Комар "Наукові засади інноваційних механізмів державного управління підготовкою студентів управлінських спеціальностей", С.В. Майбороди "Державне управління вищою освітою в Україні: структура, функції, тенденції розвитку (1917—1959 рр.)", В.М. Олуйко "Кадрові процеси в державному управлінні України: стан і перспективи розвитку", Л.П. Полякової "Державне управління інформаційно-освітнім середовищем інноваційних університетських комплексів", С.О. Шевченко "Розвиток державно-громадського управління якістю вищої освіти України в умовах входження до Болонського процесу").

Серед праць, присвячених зазначеній проблемі, заслуговує на увагу монографія М.С. Конох [10] "Формування нової філософії освіти в Україні. Соціально-філософський аспект", де на основі всебічного вивчення проблеми обґрунтовується соціальна необхідність нової філософії освіти. Автором розкриваються фактори і механізми соціалізації особи у системі освіти. Висвітлено основні кадрові проблеми вищої школи, які у складних економічних умовах ускладнюють професійну підготовку молоді.

Монографія Цветкова В.В., Кресіна І.О., Коваленко А.А. [22] "Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти" присвячена виробленню адекватних концептуальних підходів та методології дослідження в процесі наукового осмислення сутності та особливостей трансформаційних процесів, що відбуваються у посттоталітарних країнах, зокрема і в Україні. У дослідженні здійснено класифікацію типів демократичних транзитів та різних моделей демократизації у перехідних суспільствах, виявлено наслідки їх практичної реалізації. Визначено основні шляхи й засоби досягнення високої ефективності управлінської діяльності. Авторами доведено, що реформаторські зусилля в перехідному суспільстві повинні концентруватися на розкритті потенціалу держави, посиленні її функцій в результаті державного управління.

У монографії В.С. Журавського [7] "Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні" проведено ґрунтовний аналіз поняття, цілей державної освітньої політики та основних механізмів її здійснення. Автором розглянуто стратегічні напрями розвитку вищої освіти в XXI столітті, основні суперечності та шляхи їх подолання, висвітлено можливості її адаптації до викликів глобалізації та інформатизації суспільства.

Розвитку соціально-культурної сфери в Україні в умовах економіки ринкового типу присвячена авторська праця С.П. Кучина [12]. У роботі досліджено умови та специфіку функціонування галузей народного господарства України, що є складовими соціально-культурної сфери. Проаналізовано, зокрема, соціально-економічні особливості розвитку системи вищої освіти з визначенням проблем її розвитку в сучасних умовах.

У дослідженні Л.В. Беззубко, О.І. Черниш, Л.С. Соколової [2] "Розвиток системи освіти у сучасних умовах" розглянуто напрями вдосконалення діяльності вищих закладів освіти України в ринкових умовах, визначено основні проблеми розвитку вищих навчальних закладів. Охарактеризовано основні завдання щодо організації навчальних закладів вищої освіти в Європі, які мають професійно орієнтовані програми навчання паралельно з університетським сектором.

Заслуговує на увагу колективна монографія [19] "Реформування вищої освіти у процесі демократизації українського суспільства". У роботі проведено системний аналіз соціальних показників демократизації, визначено особливості розвитку та тенденції реформування системи вищої освіти, розроблено відповідні критерії і показники її реформування. Досліджено основні стратегії трансформації вищої освіти України у процесі входження її до освітянського простору Західної Європи.

У монографії К.В. Корсака [11] "Освіта, суспільство, людина в XXI столітті: інтегрально-філософський аналіз" проаналізовано стан та тенденції розвитку тріади "людина-суспільство-освіта", вивчено теорію і практику освітніх реформ у контексті світових процесів, розглянуто еволюцію точних наук і змісту вищої освіти в другій половині XX сторіччя. Висвітлено питання культури моніторингу і забезпечення якості освіти.

У колективній монографії [15] "Модернізація вищої освіти в Україні і світі: десять років наукового пошуку" розглянуто теоретичні, методичні й технологічні проблеми європейської і світової інтеграції вищої освіти, економічні та управлінські проблеми вдосконалення вищої освіти. Визначено пріоритети розвитку європейського освітнього простору в українському вимірі, концептуальні засади адаптації вищої освіти України до стандартів єдиного європейського освітнього простору, теоретичні аспекти модернізації системи освіти. У ретроспективі висвітлено розвиток державного управління вищою освітою України в контексті інноваційних трансформацій сучасного суспільства.

У праці А.В. Дабагян, А.М. Михайличенко [4] "Деякі проблеми реформування системи освіти" аналізується загальна структура освіти, розглядаються питання мотивації і стимулювання освіти, технології підготовки та перепідготовки фахівців, висвітлено шляхи оптимізації системи освіти в умовах її реформування.

У колективній монографії [6] "Економічні основи інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України" висвітлено теоретико-методологічні засади щодо навчально-методичних, науково-дослідницьких та організаційно-економічних форм і напрямів діяльності ВНЗ на сучасному й ретроспективному етапах розвитку системи вищої освіти. Приділено увагу економіці вищої освіти в сучасному інформаційному середовищі, проблемам і тенденціям розвитку економічної освіти.

Монографія С.М. Домбровської [5] "Державне управління вищою освітою в умовах трансформаційних змін" присвячена комплексному аналізу теоретичних аспектів вирішення проблем державного управління інноваційними процесами в системі вищої школи шляхом впровадження демократичних процедур у професійного менеджменту. Розглянуто структуру і динаміку забезпеченості науково-педагогічними працівниками

вищої кваліфікації вищих навчальних закладів України у розрізі областей і міністерств. Автором проведено системний аналіз й обґрунтування визначення понять "якість" і "якість освітніх послуг". Комплексно проаналізовано зміст державних стандартів освіти і процедури їх досягнення шляхом ліцензування освітніх послуг та акредитації вищих навчальних закладів. Вивчено та узагальнено вітчизняний досвід організаційно-структурного забезпечення якості освіти як процесу і кінцевого продукту на різних рівнях і різними засобами.

Монографія Г.І. Артемчук, В.В. Попович, Г.Г. Січкаренко [1] "Вища школа України: реальність і тенденції розвитку" присвячена актуальним питанням вищої освіти в Україні в світлі сучасних світових тенденцій її трансформації. Проаналізовано основні засади становлення ринку освітніх послуг та проблемні питання вищої освіти в Україні. Розглянуто актуальні проблеми педагогічних вищих навчальних закладів. Акцентується увага на характеристиці проблем студентів та викладачів, чинниках навчальної діяльності.

У монографії В.В. Цветкова [21] "Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика" розглядаються теоретичні, методологічні та практичні проблеми демократії і державного управління в реально існуючих формах і процесах, що розвиваються в сучасній Україні. Досліджено сутність державного управління та його організуюча роль у суспільстві, мораль та етика державного управління. Проаналізовано основні засади ефективності управління. Обґрунтовано необхідність нового типу управлінської та політичної культури, орієнтовані на тенденції суспільного розвитку XXI століття.

Важливого значення в сучасних умовах має праця І. А. Медведєва [13] "Державне управління розвитком університету: теоретичні та прикладні аспекти" запропоновано теоретико-методологічне обґрунтування латентних смислів європейської ідеї університету в контексті державного управління розвитком сучасної університетської освіти та розбудови незалежної, правової, демократичної, соціальної держави. Визначено специфічні особливості формування інституціональних основ університету як об'єкта державного управління, його місце і роль у суспільстві та в соціальних трансформаціях. Розглянуто реальні можливості університету як генератора суспільних цінностей. Охарактеризовано процес генезису та розвитку ідеї та практики університету в Україні. Здійснено аналіз значення університету як інституції, здатної забезпечити реалізацію концепції "суспільства знань".

У монографії Н.М. Мельтюхової [14] "Державне управління як єдність діяльності та відносин" розглянуто сучасні проблеми та перспективи розвитку державного управління в Україні, проаналізовано закони і принципи державного управління, вивчено структурно-функціональне забезпечення діяльності системи державного управління. Висвітлено технології та механізми державного управління. Запропоновано методичні підходи до розвитку державного управління в Україні.

Авторська робота С.О. Шевченко [23] "Державно-громадське управління якістю вищої освіти в Україні: теоретико-методологічні засади та механізми практичної реалізації" присвячена проблемі формування в Україні державно-громадського механізму управління якістю вищої освіти, дослідженню методологічних засад управління якістю вищої освіти. Проаналізовано механізми

державного та громадсько-професійного управління якістю вищої освіти в інших країнах та їх інструментальне забезпечення, окреслено завдання органів державного управління вищою освітою в умовах інтеграції України до єдиного європейського простору вищої освіти.

У монографії В.С. Загорського, М.Д. Лесечко, І.І. Артим, Р.М. Рудницької [8] "Моделі ефективності державного управління" розглядаються теоретичні засади ефективності державного управління через призму наробок вітчизняних вчених та досвіду інших країн. Проаналізовано моделі та методичні підходи до оцінки ефективності державного управління. Висвітлено концептуальні моделі організаційної ефективності соціальних систем. Обґрунтовано системну модель оцінки ефективності роботи районних державних адміністрацій.

Заслугує на увагу монографія К.С. Островського [17] "Підготовка фахівців в Україні: проблеми, перспективи на порозі третього тисячоліття (історико-освітній, психолого-педагогічний, соціальний аспекти)" де розглядаються, зокрема, світові тенденції розвитку вищої освіти, концептуальні підходи до формування новітніх освітніх систем в Україні. Вивчено структуру спеціальностей та освітніх рівнів у вищій освіті Росії, Білорусії, України. Проаналізовано вимоги сучасної промисловості і бізнесу до випускників вищої школи. Висвітлено тенденції в структурі, змісті освіти, формах і методах навчання, які сприяють досягненню цілей вищої освіти в різних країнах.

У праці І.І. Мусієнко [16] "Інноваційний розвиток освітньої системи як основа гарантування національної безпеки України: засади, механізми управління, напрями забезпечення" досліджено методологічні основи формування системи освіти як елемента забезпечення національної безпеки, проаналізовано сучасні підходи до реалізації національних інтересів у сфері освіти, державного управління освітньою системою України. Висвітлено українське законодавство з позиції формування державного забезпечення освітньої безпеки. Обґрунтовано напрями та шляхи оптимізації функціонування освіти в системі національної безпеки України, вивчено принципи формування соціально-орієнтованої моделі державного управління розвитком вищої освіти. Запропоновано інноваційні механізми державного управління в системі освіти у контексті євроінтеграції.

Монографія Полякової Л.П. [18] "Державне управління інформаційно-освітнім середовищем інноваційних університетських комплексів" присвячена теоретичним й методологічним питанням розвитку інформаційно-освітнього середовища інноваційних університетських комплексів у сучасних умовах. Висвітлено методологію формування і функціонування інформаційно-освітнього середовища й здійсненню різних видів навчальної діяльності на базі сучасних інформаційних технологій. Обґрунтовано умови створення єдиного інформаційного освітнього простору. Запропоновано шляхи вдосконалення автоматизації процесів інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу та організаційного управління інноваційним університетським комплексом.

Розглядаючи філософію освіти в європейському контексті, С.Ф. Клепко [9] обґрунтовує її основні поняття та ідеї, висвітлює досвід осмислення і вирішення головних проблем сучасної освіти й освітньої політики в демократичному суспільстві, аналізує вплив глобалізації

на освіту, окреслює напрям розвитку системи освіти України в європейському контексті. Автором висвітлюється залежність між рівнем освіти і станом демократизації політичного устрою країни, розвитком економіки, рівнем безробіття і тривалістю життя.

У науковій праці В.В. Сиченко [20] "Механізми регулювання системи освіти: сучасний стан та перспективи розвитку" обґрунтовано необхідність державного втручання в управління системою освіти, вивчено досвід державного регулювання системи освіти в країнах Центральної та Східної Європи, досліджено методологічні засади державної політики у сфері вищої освіти, проведено аналіз системи вищої освіти в Україні, визначено проблеми та перспективи модернізації структури університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти. Приділено увагу удосконаленню державного управління системи вищої освіти щодо її фінансування, організаційно-нормативних основ, інноваційним розвитком та запровадженням європейської парадигми кредитно-трансферної системи у ВНЗ.

У колективній монографії А.А. Мельниченко, А.М. Іщенко, О.А. Касаткіна, С.В. Мельниченко [3] "Взаємодія ВНЗ та ринку праці у дзеркалі соціології" розглядаються проблеми взаємодії ринку праці та вищих навчальних закладів, проаналізовано сучасні тенденції ринку праці в Україні та його взаємозв'язок з вищою школою. Охарактеризовано вимоги до професійної підготовки фахівців відповідно до нових потреб виробництва та бізнесу. Висвітлено методологічні та методичні аспекти емпіричного соціологічного дослідження оцінки роботодавцями якості підготовки випускників, проведеного фахівцями НДЦ ПС "Соціоплюс" НТУУ "КПІ" та наведено його результати.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз наукових праць дозволив узагальнити накопичений досвід та теоретичні засади проблеми державного управління системою підготовки фахівців в Україні, які повинні стати підґрунтям для подальших розробок у напрямі дослідження.

Література:

1. Артемчук Г. І. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку: монографія / Г.І. Артемчук, В.В. Попович, Г.Г. Січкаренко. — К.: Ленвіт, 2004. — 176 с.
2. Беззубко Л.В. Розвиток системи освіти у сучасних умовах: монографія / Л.В. Беззубко, О.І. Черниш, Л.С. Соколова. — Донецьк: "ВІК", 2005. — 132 с.
3. Взаємодія ВНЗ та ринку праці у дзеркалі соціології: монографія / за заг. ред. А.А. Мельниченка. — К.: "Освіта України", 2009. — 118 с.
4. Дабагян А.В. Некоторые проблемы реформирования системы образования: монография / А.В. Дабагян, А.М. Михайличенко. — Харьков: Форт, 2001 — 340 с.
5. Домбровська С.М. Державне управління вищою освітою в умовах трансформаційних змін: монографія / С.М. Домбровська. — Х.: Вид-во "Оберіг", 2009. — 176 с.
6. Економічні основи інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України: монографія / За заг. ред. В.І. Лугового. — К.: Пед. преса, 2009. — 384 с.
7. Журавський В.С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні: монографія / В.С. Журавський. — К.: Ін Юре, 2003. — 416 с.

8. Загорський В.С. Моделі ефективності державного управління: монографія / В.С. Загорський, М.Д. Лещенко, І.І. Артим, Р.М. Рудницька. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. — 100 с.

9. Клепко С.Ф. Філософія освіти в європейському контексті: монографія / С.Ф. Клепко. — Полтава: ПО-ІППО, 2006. — 328 с.

10. Конох М.С. Формування нової філософії освіти в Україні. Соціально-філософський аналіз: монографія / М.С. Конох — К.: Вища шк., 2001. — 223 с.

11. Корсак К.В. Освіта, суспільство, людина в ХХІ столітті: інтегрально-філософський аналіз: монографія / К.В. Корсак. — К.: Ніжин: Видавництво НДПУ ім. М.Гоголя, 2004. — 222 с.

12. Кучин С.П. Розвиток соціально-культурної сфери в Україні в умовах економіки ринкового типу: монографія / С.П. Кучин. — Харків: Точка, 2012. — 108 с.

13. Медведєв І.А. Державне управління розвитком університету: теоретичні та прикладні аспекти: монографія / І.А. Медведєв. — Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2011. — 220 с.

14. Мельтюхова Н.М. Державне управління як єдність діяльності та відносин: монографія / Н.М. Мельтюхова. — Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2010. — 204 с.

15. Модернізація вищої освіти в Україні і світі: десять років наукового пошуку: колект. монографія / за заг. ред. В.П. Андрущенка [та ін.]. — Х.: Вид-во НУА, 2009. — 504 с.

16. Мусієнко І.І. Інноваційний розвиток освітньої системи як основа гарантування національної безпеки України: засади, механізми управління, напрями забезпечення: монографія / І.І. Мусієнко. — Х.: ТОВ "Оберіг", 2011. — 368 с.

17. Островський К.С. Підготовка фахівців в Україні: проблеми, перспективи на порозі третього тисячоліття (історико-освітній, психолого-педагогічний, соціальний аспекти): монографія / К.С. Островський. — Хмельницький: [б.в.], 2002. — 346 с.

18. Полякова Л.П. Державне управління інформаційно-освітнім середовищем інноваційних університетських комплексів: монографія / Л.П. Полякова; під заг. ред. О.С. Поважного. — Донецьк: "Ноулідж" (донецьке відділення), 2010. — 351 с.

19. Реформування вищої освіти у процесі демократизації українського суспільства: монографія / за ред. Б.А. Головка. — К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2004. — 220 с.

20. Сиченко В.В. Механізми регулювання системи освіти: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / В.В. Сиченко. — Донецьк: Юго-восток, 2010. — 400 с.

21. Цветков В.В. Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика: монографія / В.В. Цветков. — К.: ТОВ "Вид-во "Юридична думка", 2007. — 336 с.

22. Цветков В.В. Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти: Монографія / В.В. Цветков, І.О. Кресіна, А.А. Коваленко. — К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. — 496 с.

23. Шевченко С.О. Державно-громадське управління якістю вищої освіти в Україні: теоретико-методологічні засади та механізми практичної реалізації: монографія / С.О. Шевченко. — Д.: Національний гірничий університет, 2011. — 263 с.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2013 р.